

svćenicima kulta ognja, kršćana nestorijana, manihejaca postala središtem arapskih gospodara. Stari je dualizam zamijenjen strogim monoteizmom, a svaki je musliman barem jednom morao posjetiti Mekku (br. 25). Zoroastrijske hramove i kršćanske crkve u Samarkandu Arapi su pretvorili u džamije. U pričama se spominje anđeo smrti Azrail (br. 21), vjeruje se u predestinaciju (br. 4, 16), riječ je o islamskom pravu - šerijatu (br. 4, 18). Bilo koje sredstvo koje može poslužiti postizanju cilja, dozvoljeno je (br. 6, 21, 24). Pamirci pripadaju šiitskoj struji islama, točnije izmailitima, koji vjeruju da je Alija besmrtni i da se njegovo božansko svjetlo svaki put iznova utjelovljuje.

Negdje na kraju 19. st. u Srednjoj su se Aziji sukobili kolonijalno-imperijalistički interesi Velike Britanije i Rusije. Nastojali su posljednje samostalne države Buharu i Afganistan, priključiti Evropi i učiniti njezinim provincijama i, kako sam autor kaže u *Pogovoru*, "kraj egzotike značio je početak etnografije". Pamirsko je područje u tu svrhu obilovalo građom. Pripovijetke u zbirci podijeljene su u nekoliko grupa: 1/*O moći žena*, 2/*O čarobnjacima kraljevima i simurzima*, 3/*O tumačima snova, varalicama i mudrim savjetodavcima*, 4/*O prepređenosti, lukavosti životinja*.

SNJEŽANA ZORIĆ

Proverbia Septentrionalia, 900 Balto-Finnic Proverb Types with Russian, Baltic, German and Scandinavian Parallels, by Matti Kuusi in cooperation with Marje Joalaid ... [et al], (FF Communications, Vol. CI, No. 236), Academia Scientiarum Fennica, Helsinki 1985, 451 str.

Uvod ovog sveska serije *FF Communications* koji se bavi poslovicama naroda sjevernih krajeva (*Proverbia septentrionalia, 900 balto-finskih tipova poslovia s ruskim, baltičkim, njemačkim i skandinavskim paralelama*) započinje kratkom poviješću istraživanja i uspoređivanja sličnih poslovia

evropskih naroda od 16. st. do današnjih dana.

Slijedi lingvistička podjela naroda sjeverne Evrope na četiri grupe. Na zapadu su sjeverni Germani (Šveđani, Norvežani, Danci i Islandani), na istoku Rusi, a između njih se nalaze predstavnici baltičke jezične porodice - Latvijci i Litvanci. Četvrtu jezičnu porodicu čini šest balto-finskih naroda ugrofinskog porijekla - Finci, Karelc, Estonci, Voti, Vepsi i Livi, na krajnjem sjeveru Skandinavskog poluotoka su Lapi, čiji se jezik razvio iz ranog protofinskog, a na sjeveroistoku, među ruskim stanovništvom, žive još dva ugro-finska naroda - Votjaci i Žirjani.

Autor uvoda Matti Kuusi iznosi sažetu i jasnu povijest balto-finskih naroda prateći njihove seobe i opisujući materijalnu kulturu u raznim periodima. Pristizanje na obalu Baltičkog mora predstavljalo je za Protofince prekid s tradicijom nomadskog života. Tada se počinju čvršće vezivati uz more: bave se ribolovom, lovom na tuljane, putovanjem morem zbog trgovanja ili pljačkanja drugih naroda. Autor smatra da je razumijevanje poslovia i drugih duhovnih i materijalnih aspekata kulture baltičkih naroda nepotpuno bez uzimanja u obzir te povezanosti s morem.

Na početku 11. st. balto-finska plemena su se našla pod utjecajem šizme koja je zahvatila kršćansku crkvu, a u 16. st. Finci, Estonci i Livi prihvaćaju luteranski protestantizam.

Tako se šest balto-finskih jezika - finski, karelski, estonski, votski, vepsijski i livonski - počelo razvijati u različitim smjerovima, zahvaljujući dijalektima, religijskim i upravnim granicama. Autor donosi i preglednu kartu sjeverne Evrope, koja grafički prikazuje jezičnu rasprostranjenost pojedinih naroda, te karte koje prikazuju područja rasprostranjenosti pojedinih poslovia.

Slijedi opis utjecaja susjednih ne-balto-finskih naroda, uglavnom Germana i Slavena; kao važnu vezu balto-finskih i baltičkih naroda autor spominje metar *Kalevale*, koji je preko 2000 godina bio dominantan u usmenoj poeziji Estonaca, Votjaka, Finaca i zapadnih Karelaca. Taj je metar blisko povezan s latvijskim i litvanskim metrom *daina dipode* baziranom na četiri stope.

Uvod završava objašnjenjem selekcije i organizacije izvornog materijala poslovia.

Tipovi poslovice poredani su na temelju njihove distribucije u balto-finskim jezicima, počivajući poslovicama koje se pojavljuju u svih šest jezika (finskom, karelskom, estonskom, votskom, vepsijskom i livonskom), a završavajući onima koje se nalaze samo u jedneme. Poslovice su poredane tako da je glava određenog njihovog tipa prijevod na engleski, a ispod glave slijede ruski, baltički, njemački i skandinavski korelati, ako postoje. Poslovice se zatim navode u originalu na balto-finskim jezicima.

Slijedi statistička analiza veza između balto-finskih i ne-balto-finskih materijala. Opsežnu analitičku tabelu objašnjava Arvo Krikmann u tekstu *Veze između balto-finskih i ne-balto-finskih materijala*. Izrađena je i tabela veza objavljenih tipova poslovice s tipovima analiziranim u radovima Reinsberg-Düringsfelda i Permjakova, do danas najznačajnijim dovršenim radovima s područja istraživanja sjevernoeuropskih poslovice. Tiskan je i indeks finsko-karelskih i vepsijskih riječi koje se pojavljuju u građi.

U pogovoru je precizirano koje su dijelove projekta izradili pojedini suradnici Matti Kuusija, kao i mjesto tog projekta u kontekstu dugoročnog komparativnog istraživanja sjevernoeuropskih poslovice, koje su 1963. započeli Akademija nauka SSSR i Finsko književno društvo, odnosno istraživači paremioloških oblika iz Tallinna, Tartua i Helsinkija. Cilj tog složenog projekta je stvaranje međunarodnog indeksa tipova poslovice.

VILKO ENDSTRASSER

Karlo Jurišić, Fra Gabro Cvitanović i njegov Ratni dnevnik (1914.-1918.), Knjižnica zbornika "Kačić", Monografije, dokumenti, građa, br. 8, Zbornik "Kačić", Split 1984, 247 str.

Samo osamdeset stranica, od preko dvjesto četrdeset stranica koliko knjiga obasiže, pripada *Ratnom dnevniku* fra Gabre Cvitanovića. Mnogo sadržanog u ovom izdanju upućuje na činjenicu da je ova knjiga opremljena

kao porodično izdanje, pa je na prvom mjestu, npr, objavljena fotografija onoga tko je omogućio tiskanje knjige i podmirio materijalne troškove; tek nakon njegove slijedi slika autora dnevnika. Rođeni brat fra Gabre Cvitanovića prodao je zemlju, a dva nećaka, dr. fra Karlo Jurišić i fra Hrvatín Gabrijel Jurišić, uložili su svoj autorski i izdavački rad i marljivost. Činjenicu da se radi o porodičnom izdanju, gotovo bi se moglo reći o popratnom albumu, potvrđuje već prvi odjeljak u kojem se govori o prezimenu Cvitanović od početka 14. stoljeća, kad se to prezime prvi put spominje. Slijedi popis svih živućih Cvitanovića u Baškoj Vodi sa zaključnim datumom 31. XII. 1983. Objavljuje se rodoslovno stablo obitelji, napisan je detaljiziran životopis fra Gabre Cvitanovića, obrađen je sadržaj svih njegovih tekstova, pa su ispriopovijedani čak i prikazi knjiga koje je napisao; objavljene su tri fotografije s njegova sprovoda na Mirogoju kao i desetak drugih fotografija s užom porodicom i redovničkom zajednicom, što je sve samo po sebi razumljivo ako se knjiga promatra kao izdanje za užu i širu porodicu. Postoji čak i fotografija *Baška Voda s fra Gabrinom kućom oko 1935. godine*, a kuća je označena križićem za raspoznavanje.

Sve to navodim kako bih pokazala detaljizirani pristup i suvišno predimenzioniranje biografskih detalja, što je sve povećalo troškove tiskanja knjige. Na pozadini ove pretrpanosti detaljima još se uočljivije ističe činjenica da, usprkos mnoštvu detaljnih komentara, dr. fra Karlo Jurišić nigdje nije našao za potrebno da napomene kako je prvi svjetski rat, u kojem je vođen ovaj dnevnik, prije svega - bratoubilački rat. Nije, naime, dovoljno što je priređivač citirao autora dnevnika i činjenicu da zarobljenici nisu uživali nigdje toliko slobode kao u Srbiji, kao i to da Srbi nisu pravili razlike između svojih bolesnika i zarobljenih tifusara (str. 123). Bilo je potrebno da se izdavač distancira od "K. und K." patriotizma kad se tekst objavljuje 1984. godine; dakako, nije dovoljno utvrditi da je dnevnik pisao "austroougarski vojnik i državljani, vezan zakletvom austrougarskom caru i kralju" (str. 123). Ako je fra Gabro Cvitanović bio vezan zakletvom, onda to nije slučaj i s priređivačem izdanja, dr. fra Karlom Jurišićem.

Fra Gabro Cvitanović piše u svom